

VARGA IMRE

A bíróvá válás feltételrendszere az új Alaptörvény tükrében

Az új Alaptörvényünk elfogadásának következményeként az igazságszolgáltatási rendszer sem maradhat változatlan. A sajtóban naponta jelennek a bíróságokkal valamint az ügyészséggel kapcsolatos hírek, az Országgyűlés pedig hamarosan tárgyalni fogja az igazságszolgáltatás e két fő intézményével kapcsolatos sarkalatos törvényeket. A bírókkal szemben támasztott társadalmi követelmények magasak, a jogászai pálya csúcsaként szokás említeni még manapság is.

A téma aktualitása véleményem szerint vitathatatlan, azonban arra a kérdésre, hogy a jogalkotónak sikerült-e olyan jogszabályt alkotni, amelynek következtében szakmailag felkészültebb bírók kerülnek az igazságszolgáltatásba, nehéz választ találni. A téma érzékenysége tekintettel csak az alsó korhatár kerül elemzésre. Dolgozatomban szeretném ismertetni néhány európai ország szabályozását a bíróvá válással kapcsolatban, a jogalkotó vélt vagy valós jogpolitikai okáról írnék röviden. Kísérletet teszek annak bemutatására, hogy a nemzetközi példák segítségével, a még jelenleg hatályos hazai szabályozással összehangban milyen más alternatívát lehetett volna kidolgozni amennyiben nem a 30. életév bevezetésére került volna sor. Végezetül röviden írnék arról a kérdéstről, hogy számos európai országgal ellentétben nálunk a bíróságok igazgatási vezetőivel szemben sem életkori, sem szakmai követelményeket nem támasztott és nem is kíván támasztani a jogalkotó.

Európa országaiban a bíróvá válás feltételrendszerének szabályozása igen sokszínű. Nyugat-kelet irányba haladva láthatjuk, hogy míg a Brit-szigeteken (Anglia és Wales, valamint Írország) a bíróvá válást megelőzi egy hosszú szakmai gyakorlat ügyvédként, addig Ausztriában legrövidebb 4 éves képzési idő és szakmai gyakorlat előírányzott, melyeket az igazságszolgáltatás különböző területein is le lehet tölteni. Közép Európában (Lengyelország, Szlovénia) találhatunk olyan szabályozást, mint az életkort, mely a kinevezés egyik feltételét nevesíti (30. életév betöltése).

Angliában és Walesben a bírakat olyan személyek közül nevezik ki, akik solicitor vagy barristeri rangú ügyvédek. A minimális idő, melyet ügyvédként el kellett tölteniük 7-10 év, ám a bírói kinevezéseket átlagosan 20 év gyakorlati idő után szokták elnyerni. Az ügyvédek a bírói kinevezést pályafutásuk közepe után szokták elnyerni. A pályázó ügyvédek először részmunkaidős bírói állást töltenek be, melynek lényege hogy évente néhány alkalommal bíróként dolgoznak, közben folytathatják ügyvédi tevékenységüket. A részmunkaidőben eltöl-

tött idő átlagosan 2-3 év, ezután nyerhetik el állandó bírói státuszukat. Megjegyzendő, hogy Angliában és Walesben a bírák átlagosan a 70. életévük betöltéséig dolgozhatnak.¹

Irországban az 1961. évi bírósági törvény értelmében Kerületi Bíróságok bírájává legalább 10 éves ügyvédi vagy ügyészi gyakorlattal rendelkező személy nevezhető ki. A Legfelsőbb vagy Felsőbb Bírói tisztségre legalább 12 éves ügyvéd vagy ügyészi gyakorlattal rendelkező személy jelölhető.²

Ausztriában a jogi tanulmányok befejezése után 4 évig tartó szakmai gyakorlat van előírva, melyet a kerületi bíróságokon, a tartományi bíróságokon, ügyészségen, büntetvégrehajtási szervnél, ügyvédnél, illetőleg közjegyzőnél lehet letölteni. A szakmai gyakorlat bírói vizsgával zárul.

Lengyelországban Kerületi bírósági bírónak (a bírósági hierarchia legalacsonyabb rangja) az a személy nevezhető ki, aki 30. életévét betöltötte, bírói vagy ügyészi szakvizsgával rendelkezik, legalább három évet dolgozott bírósági vagy ügyészségi fogalmazóként vagy öt évet bírósági tisztviselőként. A jogi és bírói szakosító képzés elvégzésének követelménye nem vonatkozik azokra a személyekre, akik legalább hat év bírósági fogalmazói vagy bírósági tisztviselői gyakorlattal rendelkeznek, és letették a bírói szakvizsgát. A jogi képzés, bírói szakosító képzés és az előírt szakmai gyakorlati idő követelménye nem vonatkozik a tudományos intézményekben foglalkoztatott professzorokra és docensekre. Ezen túlmenően az a személy, aki legalább három évig ügyvédként, jogtanácsosként vagy közjegyzőként dolgozott, kinevezhető kerületi bírósági bírónak.³

Szlovéniában a bírák jogállását a Szlovén Köztársaság alkotmányának 125-134. cikke és a Bírósági Törvény szabályozza. A bírákat az országgyűlés választja a Bírói Tanács javaslata alapján. A bírói tisztség állandó kinevezéssel jár. Az életkorra vonatkozó követelményeket és a megválaszthatóság egyéb feltételeit a jogszabály határozza meg. A bírói tisztségre az a személy pályázhat, aki a 30. életévét betöltötte.⁴

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. IV. törvénycikk az igazságszolgáltatás elkülönüléséről, és a bírák függetlenségéről szól. A törvénycikk kimondja, hogy a bírók kizárólag a törvényeknek, rendeleteknek, valamint a törvényerejű szokásoknak vannak alárendelve. A törvénycikk szabályozta a bírónak válás feltételrendszerét. Többek között feddhetetlen jellem, a magyar nyelv ismerete, egyetemi jogi képesítés, bizonyos gyakorlati idő megléte, a 26-ik életév betöltése szerepelt a követelmények között. Összeférhetetlenségi szempontokat is említ a törvénycikk, egyrészt a politikai összeférhetetlenség, másrészt a társadalmi összeférhetetlenség kritériumait. A törvénycikk kimondja azt is, hogy a bíró a javadalmazását az állampénztártól kapja.⁵

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. IV. törvénycikk az igazságszolgáltatás elkülönüléséről, és a bírák függetlenségéről szól, valamint először foglalt el elvi álláspontot a közigazgatás és a bíráskodás elválasztása mellett.⁶ A bíró az ország joga, vagyis a törvények, a törvények alapján keletkezett törvényes rendeletek, s a törvény erejű szokás szerint tartozik eljárni és ítélni.⁷ A törvénycikk szabályozta a bírónak válás feltételrendszerét. Ítélobírói hivatalt csak az a magyar állampolgár viselhet, aki életének a 26-ik évét betöltötte, feddhetetlen jellemű, csőd vagy gondnokság alatt nem áll, s a kellő elméleti és gyakorlati ismeretek birto-

¹ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-ew-hu.do?pCountryId=uk&member=1 (2011. 10. 10.)

² https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-ie-hu.do?member=1 (2011. 10. 10.).

³ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-pl-hu.do?member=1 (2011. 10. 10.).

⁴ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-si-hu.do?member=1 (2011. 10. 10.).

⁵ 1869. évi IV. törvénycikk.

⁶ STIPTA István: *A magyar bírósági rendszer története*. Multiplex Media, Debrecen, 1998. 124.

⁷ LECHNER: *Közjog*. 564.

kában van.⁸ Utóbbi tekintetében az illetőnek a köz- vagy váltóügyvédi vizsgát kellett letennie, vagy valamely hazai vagy külföldi nyilvános jogi tanintézetben, a hazai jogból pedig valamely magyarországi jogi tanintézetben szabályszerű elméleti vizsgát kellett letennie, illetőleg az utolsó vizsgától számítva három évig jogi gyakorlaton volt.⁹ Összeférhetetlenségi szempontokat is említ a törvénycikk, egyrészt a politikai összeférhetetlenség, másrészt a társadalmi összeférhetetlenség kritériumait. A törvénycikk kimondja azt is, hogy a bíró a javadalmazását az állampénztártól kapja.¹⁰ A bírói hatalmat a bíróságok a király nevében gyakorolják, az ítélő bírakat a király nevezi ki az igazságügy miniszter ellenjegyzése mellett.¹¹

Magyarországon a 2011. április 25. napján elfogadott Alaptörvény 26. cikkének (2) bekezdése értelmében a hivatásos bírakat – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – a köztársasági elnök nevezi ki. Bíróvá az nevezhető ki, aki a harmincadik életévét betöltötte. A Kúria elnöke kivételével a bíró szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn.

A jelenleg még hatályos szabályozást a bírók jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. Törvény 3. paragrafusa taglalja. A Magyar Köztársaságban bíróvá az nevezhető ki, aki magyar állampolgár, büntetlen előéletű, választójoggal rendelkezik, egyetemi jogi végzettséggel rendelkezik, a jogi szakvizsgát letette, legalább egy évig bírósági vagy ügyészségi titkárként, illetve korábban bíróként, ügyésként, közjegyzőként, ügyvédként, jogtanácsosként működött.¹²

Láthatjuk, hogy a jelenleg hatályos szabályozás semmilyen életkori követelményt nem támaszt a leendő bírók számára. A jogalkotó az új szabályozással annak a társadalmi igénynek kívánt megfelelni, hogy az igazságszolgáltatásba mind felkészültebb, gyakorlottabb bírák kerüljenek be. Az a jogalkotás-technikai kérdés, hogy miért az Alaptörvényben került ezen életkori követelmény szabályozásra és nem a majdan hatályba lépő bírósági törvényben inkább politikai jellegű kérdés, mint sem szakmai.

A bíróságokra bekerülő frissen diplomázott jogászok először fogalmazói minőségben dolgoznak, majd a szakvizsga letételét követően titkári állásban tevékenykednek. Ha utána számolunk, láthatjuk, hogy egy pályakezdő bírósági titkár 23-24 éves, mire a szakvizsgát leteszi 27 éves lesz, és még három évet várhat a bírói kinevezésére. Láthatjuk, hogy az új szabályozás a jelenlegihez mérten akár két évvel is meghosszabbíthatja a bíróvá történő kinevezés várakozási idejét. Felmerülhet az a kérdés, hogy a meghosszabbodó bírósági titkári évek ellenére is kínál-e megfelelő életpályamodellt a január elsején életbelépő új modell.

A szabályozás egyik gyengeségének azt lehet nevezni, hogy az individualizmus korlátjaként lép fel. Hiszen minden ember más, vannak tehetségesebb emberek és kevésbé tehetségesek, ez alól a bírósági fogalmazók, titkárok sem kivételek. Vannak, akik hamarabb alkalmassá válnak a bírói feladatok ellátására és vannak, akiknek a felkészülési idő tovább tart. Joggal merülhet fel a bírósági titkárokban és a fogalmazókban az a kérdés, hogy mennyire érdemes „hajtani”, hiszen harminc éves koruk előtt úgy sem nyerik el a kinevezést.

A mai társadalmi viszonyok között, amikor a társadalmi rétegek közötti olló egyre csak szélesedik, a tehetősebb, jómódú szülők gyermekei, akik nem feltétlenül gyenge képességű, tehetségtelen joghallgatók, a gondtalan egyetemi éveiket egy-két évvel meghosszabbítva fejezik be a tanulmányaik, és úgy nyernek utána felvételt a bíróságokra. Esetükben már nem

⁸ NAGY Ernő: *Magyarország Közjoga*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest. 1907. 404.

⁹ KISS István: *Magyar Közjog*, Eggenberg-féle Könyvkereskedés, Budapest, 1882. 445.

¹⁰ 1869. évi IV. Törvénycikk.

¹¹ JANCsó György: *A Magyar Polgári Perrendtartás Rendszeres Kézikönyve*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részv.-Társ., Budapest, 1912. 51.

¹² 1997. évi LXVII. törvény 3. §.

feltétlenül igaz azon jogalkotói szándék, hogy harminc éves korukra felkészültebb bírójelöltek lesznek, hiszen a „szakképzésük” eleve később indult be.

A társadalmi elvárások egy 28-30 éves emberrel szemben már a családalapítás, a társadalmi reprodukció meglétét kívánják. Egy egzisztenciáját folyamatosan építgető bírósági titkár, aki a bírói kinevezésre kell, hogy várjon, vajon hogyan tud eleget tenni ennek a társadalmi igénynek? Hiszen családalapításkor feltételezzük, hogy az ember végiggondolja milyen anyagi, egzisztenciális körülményei vannak, tud-e megfelelő neveltetést biztosítani a születendő gyermekének. Félő tehát, hogy a családalapítás, még későbbre tolódna, hiszen először a biztos egzisztenciát, a karriert építenék ki a leendő bíró jelöltek. A normális családi légkör megléte, egyébiránt egy bíró ítélkezésén, munkáján is megmutatkozik.

Baka András, a Legfelsőbb Bíróság elnöke egy tavalyi tévéinterjúban elmondta, a bírósági titkárok a bírói szervezet legfontosabb utánpótlásbázisa. A jövőre hatályba lépő nyugdíjszabályozásnak köszönhetően, a bírói kar körülbelül 8-9%-a nyugdíjazásra kerül, helyüket bírósági titkárok fogják átvenni.

A bírósági titkári feladatok az utóbbi időben egyre bővültek. A bíróságok leterheltségének okaként, a bírósági eljárások gyorsabbá és hatékonyabbá tétele miatt 2010. július 22-én a bírósági titkárok jogállására vonatkozó Alkotmánymódosítás történt. Éveken keresztül voltak kísérletek arra, hogy a bírósági titkárok hatáskörét kibővítsék, ám az Alkotmánybíróság minden esetben megvétőzta ezeket a törekvéseket. (21/2010. (II. 25.) AB határozat, 1/2008. (I. 11.) AB határozat). A 2010-es határozattal a Pp. 12/A (1) bekezdés alkotmányos követelményeként azt határozta meg a taláros testület, hogy bírósági titkár nem hozhat érdemi döntést az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény által a „Pszichiátriai betegek intézeti gyógykezelése” cím alatt szabályozott bírósági eljárásokban.

A tavaly július 22-én elfogadott alkotmánymódosítást megelőzően mind a polgári eljárásjogi, mind a büntető eljárásjogi törvényünk lehetőséget biztosított arra, hogy a jogszabályban meghatározott esetekben az elsőfokú bíróság hatáskörébe tartozó ügyekben az egyesbíró, illetve a tanács elnöke helyett önálló aláírási joggal – tárgyaláson kívül – bírósági titkár is eljárjon. A gyakorlatban a bírósági titkárok intézik a más bíróságoktól származó megkereséseket, a tárgyalás mellőzésével meghozott végzéseket, de a Be. lehetőséget ad az ismeretlen személy, ismeretlen helyen tartózkodó személy és ismeretlen helyen lévő tárgy felkutatására tett intézkedések foganatosítására is, és lefolytathatja az elkobzásra, a vagyonelkobzásra, illetőleg a lefoglalt dologról történő rendelkezésre irányuló eljárással kapcsolatos bírósági feladatokat, tárgyalás tartására azonban nem jogosult.

A bírósági titkárok szerepe a polgári ügyszakban is jelentős volt. 2010. június 1-ig a bírósági titkárok intézték a fizetési meghagyások kibocsátását. Az FMH-k közjegyzőkhöz való átkerülése¹³ hatalmas munkamennyiségtől szabadította meg az ítélkezést, de az ellentmondás folytán perré alakult fizetési meghagyásos ügyek továbbra is a bíróságok hatáskörébe tartoztak, ezekben az esetekben csak a bírók hozhattak érdemi döntéseket, a bírósági titkár nem. Ezen a helyzeten változtatott a fent említett javaslat elfogadása, mely az Alkotmány 46. § (3) bekezdését így módosította: „Egyesbíróként és tanács elnökeként csak hivatásos bíró járhat el. Helyi bíróság hatáskörébe tartozó, törvény által meghatározott ügyben egyesbíróként bírósági titkár is járhat.”¹⁴

A módosítások nem csak a bírósági szervezetnek, vagy az állampolgároknak jók, hanem a bírósági titkároknak is, hiszen végre érdemi ügyekkel is találkozhatnak, olyan tapasztalatra tesznek szert melyekre korábban csak a kezdő bírónak volt lehetőségük. Szabálysértési

¹³ 2009. évi L. törvény.

¹⁴ 1949. évi XX. törvény 46. § (3) bekezdés.

ügyekben tárgyalást tarthatnak, megtanulhatják, hogy a tárgyaláson ők nem csak az eljárás-jogi szabályok kötelező kellékei, hanem a tárgyalás urai. Ügyfelekkel találkoznak, rutint szer-veznek a különböző embertípusok – csúnya szóval élve – „kezelése” terén. Mindenkinek jól felfogott elemi érdeke az, hogy a kinevezésre váró bírósági titkárok kellő szakmai tudással rendelkezzenek, az ügyek menetét, folyamatát ismerjék.

Természetesen a hazai bírósági rendszert nem lehet olyan gyökeresen átalakítani, hogy a bíróvá válás feltétele az angolszász követelményekre hasonlítson, de talán pont a titkári fel-adatak kibővítésével kialakult egy olyan lehetőség, hogy a minimális életkor bevezetése he-lyett a bírósági titkárként eltöltött idő emelése célszerűbb és hasznosabb letéteményese len-ne a felkészült és szakszerű bíró képzésére.

Ez a rendszer sem maradéktalanul hibátlan, hiszen a bizonyítani akaró bírósági titkárok próbálnak megfelelni az őket véglegesítő vezetőjüknek. Függetlenségük sem maradéktalanul a törvények alárendeltségében mutatkozik meg, például elmozdításuk nem a köztársasági elnök hatáskörébe tartozik.

Tanulmányom végén röviden ismertetem a bírósági igazgatási vezetőkkel szemben tá-masztott követelmények, vagy inkább ezek hiányára. A hatályos jogszabályok- a Legfelsőbb Bíróság elnökét kivéve- az igazgatási vezetőkkel kapcsolatosan nem nevesítenek szakmai kritériumokat, avagy a bírói pályán eltöltött éveket.

A szabályozás hiánya kettős természetű. Egyfelől a mindenkori kormánytöbbség köny-nyebben tudja pozícionálni az általa tehetségesebbnek tartott jelöltet, hiszen gondoljunk be-le egy helyi bíróságon akár egy fiatal, 35 éves bíró is igazgatási vezető lehet a pályája elején. Másfelől a kérdés azért lehet érdekes, mert egy vezetővel szemben elvárható követelmény az, hogy a többi kollegája felnézzen rá, munkája kifogástalan legyen, és ne csak szubjektív mércéknek tudjon megfelelni, hanem objektív követelményeknek is tegyen eleget.

Ezúton szeretnék köszönetet mondani Dr. Gaál Sándor címzetes egyetemi docensnek, nyugalmazott megyei kollégiumvezető-helyettesnek, akinek iránymutató gondolatai nélkül ez a tanulmány jelen formájában nem készülhetett volna el.

IMRE VARGA

Conditions of becoming a judge in light of The Fundamental Law of Hungary

(Summary)

As a result of adopting The Fundamental Law of Hungary the justice system can not remain unchanged. The press publishes news about courts and public prosecutor office every day, and the Parliament will soon discuss the cardinal laws in connection with these two main institutions of the jurisdiction. The social requirements against judges are high, even today it is referred as the peak of the legal career.

In my opinion, the actuality of this theme is undoubted, but to the question whether the legislator has succeeded to make law that lead to judges who are better prepared professionally, is difficult to answer. Because of the sensitivity of this theme, only the minimum age limit is analyzing. The Paper seeks to demonstrate regulations of some European countries in connection with becoming a judge, the author tends to show the legislator's alleged or real reasons of legal policy. Furthermore using foreign examples the author

seeks to present what other alternatives would have been developed in line with national regulation being in force, if the age of 30 had not been introduced. Finally the Paper analyzes the issue that in Hungary there are not either age not professional requirements against administrative leaders of courts and the legislator does not tend to impose them contrary to several European countries.